

UDK 355.48 (497.5 Sveta Helena) "17/18"
929.5 Kneževići od Svete Helene
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 19. rujna 2007.
Prihvaćeno za tisak: 3. prosinca 2007.

Hrvatska vojnička obitelj – Kneževići od Svete Helene*

Vladimir Brnardić

Hrvatska radiotelevizija

Prisavlje 3

10000 Zagreb

Republika Hrvatska

Zbog povijesnih okolnosti veliki dio stanovništva Hrvatske bio je tijekom ratova protiv Turaka djelomično ili potpuno militariziran. Jedna od najizrazitije povojničenih, ali slabo poznatih takvih obitelji bili su Kneževići od Svete Helene. Tijekom 18. stoljeća i početkom 19. stoljeća u samo dva naraštaja, obitelj Knežević dala je osam časnika, od kojih su čak petorica postali generali, a otac i sin, Martin i Vinco Knežević, odlikovani su i najvišim vojnim odlikovanjem, Redom Marije Terezije. Čak su i dvije Martinove kćeri bile udane za časnike.

Ključne riječi: vojna povijest, Hrvatska, 18. i 19. stoljeće, vojničke obitelji, Kneževići od Svete Helene, generali, orden Reda Marije Terezije, Vojna krajina

Uvod

Još od staroga, a potom i srednjega vijeka bio je ustaljen običaj da djeca ili barem jedno od njih nasljeđuje službu svojih roditelja. To se često može zamijetiti i u karakterističnim prezimenima koja su nastala prema određenim zanimanjima. Hrvatske zemlje u tome nisu bile nikakva iznimka, a zbog čestih i dugotrajnih ratova, osobito s Turcima od druge polovice 14. stoljeća pa sve do 19. stoljeća u Hrvatskoj su se uobličile brojne vojničke obitelji.¹ Taj proces nije bio ograničen samo na pripad-

* Želio bih se zahvaliti na pomoći pri izradi ovog rada gospođi Marini Bregovac Pisk, kustosici Hrvatskog povijesnog muzeja na susretljivosti i dopuštenju da objavim portrete članova obitelji Knežević i gospodinu Milanu Pojiću Iz Hrvatskog državnog arhiva na razrješenju nekih toponima.

¹ Sličan je slučaj i s nekim civilnim zanimanjima, primjerice poput tavernikalnih obitelji u Hrvatskoj. Vidi rad Teodore SHEK BRNARDIĆ, *Tavernik, tavernikalni sud i tavernikalno pravo*, Arhivski vjesnik, 40.(1998.), Zagreb, 179.-198.

nike visokoga plemstva za koje su redovito bile rezervirane najviše državne i vojničke službe i dostojanstva. Bio je taj proces čak i više izražen među srednjim i nižim plemstvom te među vojnicima koji su se svojim vojnim zaslugama i iskazanom hrabrošću katkad mogli domoći plemićkoga naslova. To je osobito bilo izraženo na području Vojne krajine, koja se od svog ustrojstva tijekom 16. stoljeća sve više militarizirala, pa je gotovo svaka obitelj, odnosno zadruga koja je živjela na njezinom području morala dati barem jednog vojnika. Iako je bilo mnogo takvih vojničkih obitelji u hrvatskoj povijesti, ostali su nam zabilježeni podaci samo za one čiji su se članovi istaknuli u većem broju ili kroz nekoliko naraštaja.² Među njima svakako istaknuto mjesto zauzima obitelj Knežević od Svete Helene, koja je tijekom 18. stoljeća i početkom 19. stoljeća u samo dva naraštaja dala osam časnika carsko-kraljevske vojske. Od njih su čak petorica postali generali: Martin (1708-1781), Juraj (1733-1805), Ivan (1743-1809), Petar (1746-1814) i Vinko (1755-1832). A otac i sin, Martin i Vinko, stekli su i najviše odličje – orden Reda Marije Terezije.³

Izvori i metodologija

Osnovni izvor za ovaj rad bio je rukopis *Biographie der Familie Knexevich*. Tu je biografiju Velimir Deželić objavio pod naslovom *Memoiri baruna Vinka Kneževića* u Vjesniku Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva u Zagrebu 1907., a izvornik se čuva u Zbirci rijetkosti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.⁴ U tom dragocjenom spisu o obitelji Knežević njezin autor, general konjaništva Vinko barun Knežević opisuje ponajviše svoj život, ali daje nam i mnoge druge važne podatke o obiteljskom podrijetlu, precima i svojoj braći. Svoje je memoare pisao potkraj života, a mnogo je toga zaboravio i ispustio spomenuti. Osim toga, podaci o obitelji Knežević mogu se naći u njihovoj ostavštini, koja je danas razasuta na tri mjesta: u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, u Hrvatskom državnom arhivu i u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu. U Zbirci rijetkosti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu osim spomenutog rukopisa čuva se i najveći dio ostavštine obitelji Knežević. Ostavština se sastoji od dva dijela.⁵ Prvi dio čine razni patenti o promaknućima i imenovanjima, a drugi dio korespondencija pojedinih člano-

² O istaknutim hrvatskim vojskovođama i poznatim vojničkim obiteljima i rodovima pisao je podmaršal Ivan TOMIČIĆ, vitez od Gorice u serijalu članka u ilustriranom časopisu *Prosvjeta* tijekom 1898. i 1899.: Aleksić (VI./1898., 17., 550.-551.), Burić (VI./1898., 17., 550.), Čolić (VI./1898., 7., 230.-232.), Došen (VII./1899., 1., 34.), Dragolović (VI./1898., 17., 551.-554.), Drašković (VI./1898., 13., 423.-425.), Filipović (VII./1899., 10., 323.), Jelačić (VI./1898., 10., 327.-329.), Knežević (VI./1898., 15., 488.-490.), Maretić (VI./1898., 14., 454.-457.), Paulić (VI./1898., 17., 550.), Rukavina (VI./1898., 4., 128.-130.), Todorović (VII./1899., 7., 227.-228.) i ponovno zajedno s podmaršalom Radom GERBOM u knjizi *Za Kralja i dom, Slike, životopisi i crtice 230 hrvatskih generala*, Bjelovar, 1908., objavljenoj povodom 60. obljetnice vladavine cara Franje Josipa I. Osim njih o hrvatskim časnicima u jednom poglavlju svoje knjige pisao je Slavko PAVIČIĆ u knjizi *Hrvatska vojna i ratna povijest i prvi svjetski rat*, Zagreb, 1943., 704.-715.

³ Sličan slučaj je i u obitelji Jelačić u kojoj je Franjo Jelačić (1746.-1810.) postao podmaršal i stekao orden Reda Marije Terezije, a sva trojica njegovih sinova; Josip (1801.-1859.), Đuro (1805.-1901.) i Antun (1807.-1875.) postali su generali. Poput oca, i hrvatski ban Josip Jelačić također je stekao orden Reda Marije Terezije.

⁴ NSK, Rijetkosti, R 3591, *Knežević, Vicko*, *Biographie der Familie Knezevich*.

⁵ NSK, Rijetkosti, R 4693, *Ostavština obitelji Knežević*.

va obitelji. U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu nalazi se manji dio ostavštine, koju uglavnom sačinjavaju pisma te jedan rukopis, zapravo prijepis spomenutog spisa Vinka Kneževića.⁶ U Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu također se čuva manji dio ostavštine obitelji iz razdoblja od 1802. do 1866. godine, koji se pretežito sastoji od gospodarskih spisa i korespondencije, odnosno pisama.⁷ U Muzeju se čuva i grbovnica kojom je Marija Terezija podijelila barunstvo Martinu Kneževiću i njegovim potomcima⁸ te svečana diploma kojom je barunu Ivanu Kneževiću i njegovim rođacima podijeljeno građansko pravo grada Ancone.⁹ Također vrijedi spomenuti i limeni grb podmaršala Vinka baruna Kneževića koji je Muzeju predalo Vojno zapovjedništvo u Zagrebu 1918. godine.¹⁰ Nešto podataka o obitelji Knežević može se pronaći i u literaturi starije provenijencije,¹¹ koji se nažalost, svode uglavnom na osnovne biografske podatke. Stoga ću u ovom radu pokušati dati što potpunije biografije istaknutih članova i povijest dijela obitelji Knežević od Svete Helene, a ponajviše ću se osvrnuti na spomenuta dva naraštaja. Pokušat ću prikazati njihove međusobne veze i veze s drugim obiteljima. Također s pomoću metodologije rada na obiteljskim biografijama¹² iz relativno šturih podataka pokušat ću prikazati socijalnu povijest obitelji, te obrazovanje i način života pojedinih njezinih članova.

Obitelj Knežević

Obitelj Knežević potječe iz staroga bosanskoga kneževskoga plemena iz Bročna u Hercegovini, koje se nakon pada Bosne doselilo u Liku. Prvotno su nosili ime Krušević, a po knezu Filipu, koji je poginuo kod Jajca 1463. zajedno s bosanskim kraljem Stjepanom II., promijenili su prezime u Knezić, potom u Knežević. Filipov sin Ivan pobjegao je pred Turcima u okolicu Gračaca, gdje je od hrvatsko-ugarskoga kralja Matije Korvina 1466. dobio plemstvo. Plemstvo je obitelji na čelu s Ivanovim praunukom Franjom ili Franom (*Franzom*) Kneževićem ponovno potvrdio 15. svibnja 1628. car Ferdinand II.¹³ Ostala Ivanova braća otišla su u svijet: drugi brat otišao je u Rusiju, a treći u Poljsku. Franjo Knežević bio je zapovjednik Krbave, a pred Turcima je morao pobjeći u Vinjerac. Tek je njegov unuk Ile, nakon što je pomogao očistiti Liku od Turaka za što je dobio veliku kolajnu, uspio povratiti obiteljska do-

⁶ HR-HDA-732 i HR-HDA-Msc. 711, Auszug aus der Geschichte der familie Knezevich.

⁷ HPM, Ostavština obitelji Knežević, kutija 7., 6535.-6582., 15039.-15095 i 18896.; kutija R. Giugno, 27753.-27851.

⁸ HPM, 7502, Grbovnica obitelji Knežević, Beč, 7. 4. 1763.

⁹ HPM, 7501, Diploma Knežević, Ancona, 20. 1. 1800. Zahvaljujem na pomoći gospođi Matei Brstilo Rešetar, kustosici HPM-a što me upozorila na ovu diplomu.

¹⁰ HPM, 22822.

¹¹ J. HIRTENFELD: Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder, 1., Wien, 1857., 152., 550.-551. – C. WURZBACH: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, 12., Wien, 1864., 145.-147., 147.-148. – I. BOJNIČIĆ, Der Adel von Kroatien und Slavonien, Nürnberg, 1889., 90. – I. TOMIČIĆ, Rod Kneževića. Prosvjeta, VI./1899., 15., 488.-490. – I. TOMIČIĆ, Za Kralja i dom, Slike, životopisi i crtice 230 hrvatskih generala, Bjelovar, 1908., 2.-3.

¹² Robert FORSTER, Zur Methodologie der biographischen Arbeit, Family Biography, Wiener Beiträge zur Geschichte der Neuzeit, 6.(1979.), 111.-126.

¹³ Ivan BOJNIČIĆ, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899., 90.

bra: Gradina kraj Gračaca, Grab, Popinu, Bruvno, Lovinac, Resnik, grad Zrmanju i Zvonigrad.¹⁴ Osim toga obitelj Knežević je 1716. kada je došla iz Prokika u Udbinu i ovdje kupila zemljište baruna Portnera i Vukasovića.¹⁵

Prvi poznatiji odvjetak vojničke dinastije Knežević koji je dosegao visoki, generalski čin, bio je **Martin**¹⁶. Rođen je u Senju 1708., a njegovi su roditelji bili Juraj Knežević, od 1746. bojnik u Ličkoj krajiškoj pješачkoj pukovniji, i Katarina Stibor. Nakon smrti Martinove majke njegov otac Juraj drugi se put oženio za udovicu Helenu Vukasović, kćer vojvode Pribinovića, koju su zbog ljepote zvali "lipa Ile". Ona je iz prvoga braka imala kćer Uršulu (Senj, 1717. – Gračac, 1776.), a s Jurjem je dobila sina, koji se također zvao **Juraj (Georg) Knežević**. Taj Martinov polubrat postigao je čin pukovnika i od 1783. do 1786. bio je zapovjednik 11. Szeklerske krajiške husarske pukovnije, s kojom je 1785. ugušio ustanak vlaških seljaka i zaustavio prodor Turaka kod Požege.¹⁷ Martin se 1733. oženio kćerkom svoje maćehe, odnosno svojom posestrom i Jurjevom polusestrom Uršulom Vukasović.¹⁸

Godine 1728. u dobi od 20 godina, Martin Knežević bio je postavljen na dužnost kapetana Zvonigrada i zajedno s drugim članovima svoga roda borio se s Turcima. U Turskom ratu (1737.-1739.) uz pomoć oca Jurja i strica Nikole Kneževića svladao je 1738. Turke kod Gubavčeva klanca. Naime, u kolovozu 1739. upali su Turci u Mazin i preko Mazinskog sedla prešli na sv. Petar i Gračac gdje su opljačkali i popalili sve do pravoslavne crkve i Kamenog križa. Odatle su okrenuli prema Gubavčevu klancu gdje su prenoćili. Ondje ih je sljedećga dana potukao kapetan Došen sa svojim ljudima pa su se Turci razbježali na dvije strane. Jedni su pobjegli preko Glogova, Popine i Tromede (Triplex Confinio), a drugi preko Glava Dubrava (Gluvih Dubrava) i Mazina. One Turke koji su krenuli prema Tromedi progonio je Martin Knežević koji je tada bio kapetan Zrmanje. Zajedno s Popinjanima i Zrmanjcima, te nekoliko Kotorana iz Dalmacije, koji su bili na ispaši, iznenadio je Turke kod Tromede i Crnog Potoka.¹⁹ Prilikom napada na turski tabor uspaničeni Turci razbježali su se pa je Martin zaplijenio sav tabor zajedno s dva topa i streljivom.²⁰ Zbog toga i brojnih drugih zasluga kao znak priznanja dobio je od cara Karla VI. zlatni lanac s medaljom.

¹⁴ Ivan TOMIČIĆ, Rod Kneževića, *Prosvjeta*, VI./1899., 15., 488.

¹⁵ Franjo Julije FRAS, *Topografija karlovačke Vojne krajine*, Gospić, 1988., 142.

¹⁶ J. HIRTENFELD, *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder*, I., Wien, 1857., 152. – C. WURZBACH, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 12., Wien, 1864., 145.-147. – I. BOJNIČIĆ, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899., 90. – I. TOMIČIĆ, Rod Kneževića. *Prosvjeta*, VI./1899., 15., 488.-490. – Velimir DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 44.-73 – I. TOMIČIĆ, *Za Kralja i dom, Slike, životopisi i crtice 230 hrvatskih generala*, Bjelovar, 1908., 2.-3. – Soldaten mit Leib und Seele. Kroatische Heerführer-Träger des Militär-Maria-Theresiaordens, *Deutsche Zeitung in Kroatien*, 2. (1942.) 60., 5.

¹⁷ Alphons von WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, II., Wien, 1898., 293.

¹⁸ V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 49.-50.

¹⁹ Franjo Julije FRAS, *Topografija karlovačke Vojne krajine*, Gospić, 1988., 122.-123., 136.-137.

²⁰ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 3. i Željko, HOLJEVAC, Ličke bune u 17. i 18. stoljeću (1609.-1755.), *Lička revija*, 2. 2002., 1.-15.

Tijekom Rata za austrijsko nasljeđe (1740.-1748.) sudjelovao je i istaknuo se 1742. godine u nekoliko sukoba s Francuzima na bojištima u Bavarskoj, Alzasu i Češkoj.²¹ Kad je 1746. u Lici, odnosno Karlovačkom generalatu, ustrojena Karlovačka krajiška husarska pukovnija od četiri satnije, priključio joj se i Martin Knežević, dobivši čin satnika. Odmah je s novoustrojenom postrojbom otišao na ratište u Nizozemskoj, gdje se pukovnija borila do svršetka rata 1748. i Utrechtskog mira. Martin Knežević u međuvremenu je promaknut u čin bojnika. Zajedno s Karlovačkom krajiškom husarskom pukovnijom ugušio je 1751. pobunu krajišnika u Lici,²² a 1754. promaknut je u čin potpukovnika.²³

S karlovačkim husarima krenuo je Martin Knežević i u Sedmogodišnji rat (1756.-1763.), prvo na bojište u Češkoj. Ondje je 1756. sudjelovao u bitci kod Lobositz a u napadu na Tetschen. Sljedeće 1757. godine karlovački su se husari pod zapovjedništvom pukovnika Maxa Josepha Mittrowskog istaknuli prilikom prepada na Hirschfeld, a borili su se u okršaju kod Reichenberga te u bitkama kod Praga i Kolina. Karlovačka husarska pukovnija izbjegla je opkoljavanje i blokadu u Pragu i potom sudjelovala u bitci kod Kolina. S dva eskadrona sačinjavala je diviziju general-bojnika Phillipa von Becka zajedno s ostalim krajiškim konjaničkim i pješačkim postrojbama u sastavu korpusa lakih postrojbi pod zapovjedništvom hrvatskoga bana i generala konjaništva grofa Franje Nádasdyja. Taj korpus ometao je nastupanje Prusa prema Kolinu, a na dan bitke 18. lipnja 1757. borio se na desnom krilu austrijskoga bojnoga poretka. U bitci kod Kolina Martin Knežević bio je teško ranjen. Nakon oporavka vratio se u Karlovačku husarsku krajišku pukovnicu i 24. siječnja 1758. postao pukovnik i njezin zapovjednik.²⁴

Tijekom 1758. pukovnija je bila u Šleskoj i sudjelovala u boju kod Troppaua, a jedan njezin odjel u opsadi Neisse. Sljedeće godine nije sudjelovala u ratu, a 1760. priključena je glavnoj armiji u Saskoj.²⁵ Najznanije djelo Martina Kneževića pada u lipanj 1761., kad je od maršala Ernesta Gideona Loudona, a na vlastiti zahtjev, s odjelom od 200 karlovačkih i 200 Nádasdyevih husara te 400 Saint Ignon draguna dobio zapovijed da napadne i protjera 600 pruskih konjanika postavljenih u zasjedi između Landshuta i Hartmannsdorfa. Knežević je prvo razgledao čitavu okolicu i rasporedio postrojbe na najbolji mogući način. Iako je neprijatelj u međuvremenu doznao za napad i dočekao ga pripravan, više od 100 Prusa bilo je sasječeno, 190 zarobljeno zajedno sa 200 konja, a ostali su se spasili bijegom. Ipak je dio njih došao u ruke pukovnika Pezungera, kojeg je Loudon naknadno poslao s 200 konjanika i 100 Hrvata iz smjera Schmiedberga između Einsiedla i Landshuta. Za ovaj sjajni pothvat Knežević je 30. travnja 1762. na 7. promociji odlikovan Viteškim križem Reda Mari-

²¹ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 12.

²² NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 3.

²³ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 4.-6.

²⁴ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 4.-6.

²⁵ A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, V, Wien, 1905., 335.

je Terezije.²⁶ Svjedočanstvo o junaštvu dobio je od generala Mittrowskog²⁷ i glavnoga zapovjednika, maršala Loudona.²⁸ Nedugo poslije, u boju kod Heidersdorfa u lipnju 1762., Knežević je ponovno bio ranjen.

Martin Knežević je retrogradno 1771. promaknut u čin general-bojnika koji je stekao 1759., ali je ipak sve do umirovljenja 1773. ostao na čelu karlovačkih husara.²⁹ Za spomenute zasluge i Viteški križ Reda Marije Terezije Martin Knežević i njegovi potomci dobili su 7. travnja 1763. od carice Marije Terezije barunat.³⁰ Svoje zadnje dane Knežević je proveo u Gračacu, gdje je i umro 30. listopada 1781. u 73. godini života.³¹ Pokopan je u baroknoj župnoj crkvi Svetog Jurja mučenika u Gračacu u grobnicu pored svoje žene, na kojoj je nekada bio kasnobarokni epitaf koji danas više nije vidljiv. Taj epitaf je stajao na nadgrobnoj ploči na desnoj strani crkve, a na njemu je bio latinski natpis: *“Martino Libero Baroni de Knexevich / Reg.(ni) hung(arici) Magnati Caes(ario) Reg(io) Generali Aciei Structori / Ordinis Militaris Theresiani Equitomor(t)alitate Exuto / III. Kal(endas) Novemb(res) anno MDCCLXXXI Aetatis LXIX / Georgius sub Sipendiis Magni Ducis Etruriae Legionis / Pro Tribunus, Joannes unius in Banatu Croatiae / Pedestris Legionis Instructor; Antonius Equitum, / Petrus et Leopoldus Peditum Carolostadiensium / Centuriones; Vincentius Pan(n)oniae Equestris / Militiae Pro-Centurio; Amantissimo Patri Moestissimi Filii posuere.”*³² Od petnaestero djece koje je imao s Uršulom Knežević rođenom Vukasović, ostalo je na životu njih osmero, šest sinova i dvije kćeri:³³ Juraj (*Georg-Anton*) (Gračac?, 1733. – Beč, 27. V. 1805.), general-bojnik; Anton (*Anton-Joseph*) (Gračac? 1737. – Baden kraj Beča, 1809.), potpukovnik; Ivan (*Johann-Karl*) (Gračac?, 1743. – Sv. Helena, 29. X. 1809.), general-bojnik; Petar (*Peter-Vinzenz*) (Gračac?, 1746. – Štrigova (*Stridau*), 12./14. V. 1814.), general-bojnik; Marijana (*Maria-Anna*) udana Ziška von Troznov; Cecilija (*Cecilia-Maria*) udana Portner; Leopold (Gračac? – Gospić, 1788./89.), satnik i Vinko (*Vinzenz-Fererijs*) (Gračac, 30. XI. 1755. – Sv. Helena, 11. III. 1832.), general konjaništva. Svi sinovi odabrali su poput oca vojničko zvanje, a najmlađi sin Vinko

²⁶ J. HIRTENFELD, *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder*, 1., Wien 1857., 152. – Soldaten mit Leib und Seele. Kroatische Heerführer-Träger des Militär-Maria-Theresiaordens, *Deutsche Zeitung in Kroatien*, 2. (1942.) 60., 5.

²⁷ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 10.

²⁸ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 11.

²⁹ A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, 5. Bände, Wien, 1898. – 1905., 335.

³⁰ HPM, 7502, Grbovnica obitelji Knežević, Beč, 7. 4. 1763. – NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 12.

³¹ Oporuka Martina Kneževića, HR-DAZ-825, Obiteljski fond Jelačić, 5/36.

³² To u prijevodu znači: *“Martinu pl. Kneževiću, slobodnom barunu, / velikašu Kralj(evstva) ugar(skog), Generalu zapovjedniku krajine, / vitezu vojničkog reda (Marije) Terezije, lišen smrtnosti(=umrlom) 30. listopada 1781. godine, života (svoga) 69. / Juraj u službi Velikoga vojvode Toskanskoga, potpukovnik pukovnije; Ivan, zapovjednik jedne pješake pukovnije u Banskjoj Hrvatskoj; / Petar i Leopold, kapetani karlovačkih pješaka; / Vinko, potkapetan slavonske/konjice; premlom ocu uciviljeni sinovi postaviše.”* Franjo Julije FRAS, *Topografija karlovačke Vojne krajine*, Gospić, 1988., 149.

³³ V. DEŽELIĆ, *Memoiri baruna Vinka Kneževića, Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arhiva*, IX., Zagreb 1907., 49.-50.

Knežević je kao i otac odlikovan Viteškim križem Reda Marije Terezije. I obje kćeri Martina Kneževića bile su udane za časnike.

Kneževići od Svete Helene

U daljnjoj militarizaciji Vojne krajine i njenih stanovnika vojne vlasti su 1740. ustrojem Ličke krajiške pješačke pukovnije u Lici oduzimale svu zemlju čije uživanje nije bilo skopčano s obnašanjem vojničke dužnosti, pa je tako izvlašteno i imanje obitelji Kneževići. Naime seljaci na takvim imanjima imali su obaveze prema vlasniku, a ne prema vojsci. Proces izvlašćivanja, osobito Zagrebačke biskupije trajao je do početka 19. stoljeća. U zamjenu za izgubljene posjede obitelj je trebala dobiti druge, ali čitava se procedura otegnula pa je tek 1. svibnja 1802. car Franjo II. dodijelio obitelji Knežević nekadašnji pavlinski posjed Sveta Helena u Međimurju sa selima Senkovac, Knezovac, Mačkovac, Leskovac, Zasad i Štrigova. Od tada su članovi obitelji Knežević svome imenu dodali prilog "od Svete Helene".

Najstariji Martinov sin **Juraj (Georg-Anton) Knežević od Svete Helene** rođen je 1733. vjerojatno u Gračacu. Služio je kao natporučnik u 39. ugarskoj linijskoj pješačkoj pukovniji. Kada je Leopold, veliki vojvoda od Toskane, želio preustrojiti svoje postrojbe po austrijskom uzoru, od svoje je majke, carice Marije Terezije, zatražio nekoliko sposobnih časnika. Među njima je u Toskanu stigao i Juraj Knežević, koji je postao grenadirski satnik. Potom je napredovao te ga je 29. srpnja 1773. veliki vojvoda Leopold promaknuo u čin bojnika u Toskanskoj kraljevskoj pukovniji, odnosno 23. linijskoj pješačkoj pukovniji.³⁴ Poslije smrti potpukovnika Filippa Rocchia, zapovjednika grada Livorna, na njegovo je mjesto imenovan Knežević i dodijeljen mu je 17. prosinca 1779. čin potpukovnika s godišnjom plaćom od 1500 lira.³⁵ Napredovao je sve do čina pukovnika i postao guverner luke Ferrairo (Porteferrairo) na otoku Elbi, što je značilo da je ujedno upravljao i čitavim otokom koji je kasnije postao mjestom prve internacije francuskoga cara Napoleona Bonapartea.

Kad je Napoleon tijekom Drugog koalicijskog rata (1798.-1800.) s francuskom vojskom zauzeo sjevernu Italiju i Toskanu 1799., Juraj Knežević trebao je predati otok i luku Francuzima. No, on je to odbio i povezao se sa zapovjednikom engleske flote admiralom Georgom Keithom, koji je sa svojom eskadrom krstario Mediteranom. Francuzi su ucijenili Jurjevu glavu, a on je uz pomoć Engleza pobjegao u Napulj. U pratnji kraljice obiju Sicilija Marije Karoline iz kuće Habsburg tijekom njezina kratkoga egzila stigao je u Beč. Ondje ga je car Franjo II. 24. kolovoza 1801. promaknuo u čin general-bojnika i vjerojatno umirovio.

Jure, kako ga naziva najmlađi brat Vinko u svojim memoarima, bio je svjetski čovjek, govorio je nekoliko jezika, odlično plesao i pjevao lijepim basom. Tijekom službe u Firenzi upoznao se i zaručio s kontesom Salvati, ali dok je čekao odgovor na molbu i očev blagoslov da se oženi, ona se razboljela i umrla. To ga je toliko po-

³⁴ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 13.

³⁵ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 14.

treslo da se i on razbolio, a kada se oporavio okrenuo se vjeri. Nije se nikada ženio i umro je u Beču 27. svibnja 1805. u dobi od 72 godine.³⁶

Drugi Martinov sin **Antun (Anton-Joseph) Knežević od Svete Helene** rođen je 1737. vjerojatno također u Gračacu. Prema opisu njegova brata Vinka unatoč nadarenosti, vojničkim sposobnostima i znanju zbog svog nezgodnog ponašanja nije napredovao koliko je mogao pa je dospio samo do čina potpukovnika. Bio je oholog, krutog, naprasitog i nemirljivog karaktera. Zbog toga se posvadio i parničio s braćom oko posjeda u Međimurju. Antun Knežević živio je u Gračacu, a umro je 1809. u 72. godini života u Badenu kraj Beča.³⁷

Treći sin **Ivan Karlo (Johann-Carl) Knežević od Svete Helene** rođen je 1743. godine u Gračacu. Navodno je bio cijenjen zbog svojih časničkih kvaliteta, pa je u Sedmogodišnjem ratu (1756.-1763.) jahao uz maršala Ernesta Gideona Loudona. Kao potpukovnik 2. banske krajiške pješačke predvodio je 10. veljače 1788. napad jednog njezinog odjela zajedno s jednim Varaždinsko-đurđevačke krajiške pješačke pukovnije preko rijeke Une na Dubicu. Poslije je postao zapovjednik u Brodu, a 1791. prešao je u Brodsku krajišku pješačku pukovnicu.³⁸ Tijekom Prvoga koalicijskog rata (1792.-1798.) zapovijedao je Wurmserovim dobrovoljačkim korpusom (*Wurmser Frei-Corps*), od njegova osnutka 1793. pa do 1795., prvo u činu potpukovnika, a potom pukovnika. Ta postrojba, takozvani Crveni kapucini, ustrojena je od izbjeglica iz Turske. Knežević je s korpusom bio 1793. na bojištu u Njemačkoj. Sudjelovao je u jurišu na Landau prilikom zauzeća utvrđene Weissenberger linije te u mnogim manjim sukobima, za što je bio redovito pohvaljivan. Tijekom 1794. korpus je bio smješten u Mainzu i nije mnogo sudjelovao u borbama. Iduće godine sudjelovao je u jurišu na Hart-Berges kod Mainza i u bitci kod Höchsta te u slamanju opsade Mainza.³⁹ Istovremeno, od 1793. godine, kad je stekao čin pukovnika, bio je i na mjestu zapovjednika 12. njemačko-banatske krajiške pješačke pukovnije. Ipak, tu funkciju mogao je potpunije obavljati tek nakon napuštanja Wurmserova korpusa 1795. godine.⁴⁰ Na toj dužnosti ostao je sve do 5. veljače 1797., kad je promaknut u čin general-bojnika.

Tijekom Drugoga koalicijskog rata (1798.-1800.) Ivan Knežević sudjelovao je u opasadi zapadnojadranske luke Ancone koja je trajala od 14. listopada do 12. studenog 1799. Svojim obazrivim postupcima pri zauzeću grada 13. studenog zadužio je njegove građane koji su stoga 9. prosinca njemu i njegovoj obitelji dodijelili počasno građanstvo. Svečana diploma uručena mu je 20. siječnja 1800.⁴¹

³⁶ V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 51.

³⁷ V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 51.

³⁸ A. GRAFFER, *Geschichte der kaiser. königl. Regimenten, und andern Militär-Branchen*, I. Bn., 2. Abteil., Wien, 1801., 335.

³⁹ HPM/PMH-003373, crtež Adama Bartscha iz 1794; A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, II. Bände, Wien, 1898. – 1905., 501.

⁴⁰ A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, V. Bände, Wien, 1898. – 1905., 299.

⁴¹ HPM, 7501, Diploma Knežević.

Austrijanci su, zajedno s Rusima i Turcima kao saveznicima, opsjedali Anconu s 9 bojni i 10 eskadrona, ukupno s oko 8000 vojnika. Čitavim savezničkim opsadnim korpusom zapovijedao je austrijski podmaršal Michael Fröhlich. Nakon što je svaki daljnji otpor postao besmislen, francuski general Adolphe Mortier odlučio se predati, ali isključivo Austrijancima, što je izazvalo skandal među saveznicima. Kao zadovoljštinu zbog toga ruski je car Pavle tražio da se osudi glavni austrijski zapovjednik. Da bi se nekako izvukao, podmaršal Fröhlich počeo se predstavljati ludim. To nije zadovoljilo ruskog cara, koji je tražio da se osudi sljedeći po rangu austrijski zapovjednik, a to je bio general Ivan Knežević. Unatoč svojoj nevinosti osuđen je i kao politička žrtva upućen u zatvor u utvrdu Spielberg iznad Brna. Ipak, kad je na rusko prijestolje 24. ožujka 1801. stupio novi car Aleksandar I., zapovjedio je da se Knežević oslobodi. Car Franjo II. rehabilitirao ga je i želio vratiti u vojsku, ali Knežević je to odbio, pa je umirovljen kao general s mirovinom od 2000 guldena. Umro je 29. listopada 1809. u 66. godini na obiteljskom imanju u Sv. Heleni, a pokopan je u kape-
li Sv. Jeronima u Štrigovi.⁴²

Četvrti Martinov sin **Petar (Peter-Vinzenz) Knežević od Svete Helene**⁴³ rođen je 1746. godine vjerojatno u Gračacu. Čin poručnika stekao je 12. listopada 1761., a natporučnika 6. siječnja 1768. Dana 21. srpnja 1768. postao je satnik u Ličkoj krajiškoj pješačkoj pukovniji, a potom je 25. listopada 1783. promaknut u čin 2. bojnika kod Otočke krajiške pješačke pukovnije. U čin 1. bojnika unaprijeđen je 19. travnja 1786. u Slunjskoj krajiškoj pješačkoj pukovniji.⁴⁴ Tijekom Turskog rata (1788.-1791.) istaknuo se prilikom napada Turaka kod Gline 31. svibnja 1788., kad je odvažno obranio položaj kraj Vranovine.⁴⁵ Potom je sa svojom satnijom Slunjana podupro satniju 1. banske krajiške pješačke pukovnije i natjerao Turke u bijeg te ih progonio sve do granice. Godine 1789. istaknuo se zajedno s potpukovnikom Adamom Bajalichem u obrani položaja kod Svinice,⁴⁶ zbog čega je vjerojatno 28. veljače 1789. promaknut u čin potpukovnika,⁴⁷ a Bajalich u čin pukovnika i zapovjednika Slunj-

⁴² V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 52.-53.

⁴³ A. GRAFFER, *Geschichte der kaiser. königl. Regimenter, und andern Militär-Branchen*, I. Bn., 2. Abteil., Wien, 1801., 284., 285., 293., 303., 329. – Der Feldzug 1809. in Dalmazien, *Oestereichische militärische Zeitschrift*, 3., Wien, 1837., 290.-324. – A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, 5. Bände, Wien, 1898.-1905., 270., 314. – I. TOMIČIĆ, Rod Kneževića, *Prosvjeta*, VI./1899., 15., 488.-490. – V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 53. – Milan VOINOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji godine 1809.*, Zagreb, 1907., 57.-62., 74.-75. – I. TOMIČIĆ, *Za Kralja i dom, Slike, životopisi i crtice 230 hrvatskih generala*, Bjelovar, 1908., 2.-3. – M. VRHOVAC, *Dnevnik*, Svezak 1 (1801.-1809.), Zagreb, 1987., 425., 447., 706. – Drago ROKSANDIĆ, *Vojna Hrvatska*, I., Zagreb, 1988., 148.-150.

⁴⁴ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 18.

⁴⁵ Sela Mala i Velika Vranovina nalaze se tik uz Topusko, nakon mosta na rijeci Glini.

⁴⁶ Postoje dvije Svinice: Svinica Krstinjska, općina Vojnić (Kordun) i Svinica u općini Kostajnički Majur (Banovina). Vjerojatno je to Svinica Krstinjska u Slunjskoj pukovniji.

⁴⁷ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 18.

ske krajiške pješačke pukovnije.⁴⁸ Kao potpukovnik 1789. neuspješno je zapovijedao obranom Krstinje,⁴⁹ koju su Turci zapalili.⁵⁰

Iz tog vremena potječe jedan događaj koja govori o karakteru Petra Kneževića, a još više o karakteru sustava na Vojnoj krajini. Naime, vjerojatno dok su ratovali na području Banske krajine, Knežević je na smrt pretukao svoga kuhara. Odmah ga je dao pokopati, a za cijeli slučaj Dvorsko ratno vijeće doznalo je iz zakašnjele prijave satnika Drugog banskog kantona, izvjesnog Uzelca (*Uzelltza*). Istraga vojnih vlasti se, međutim, nije toliko usmjerila protiv potpukovnika Kneževića koliko protiv spomenutog Uzelca koji je tako dugo čekao s prijavom. Preporučena kazna za satnika bila je strogi ukor, a Knežević nije kažnjen bez obzira na težinu njegovog zločina. Dvorsko je ratno vijeće držalo prikladnim 25. siječnja 1793. jedino upozoriti Karlovačko-varaždinsku generalkomandu da neprimjetno pripazi na Kneževića i ako bi njegovo ponašanje izazvalo nemir u narodu da ga premjesti.⁵¹ Petar Knežević doista je ubrzo premješten. Promaknut je 5. veljače 1794. u čin pukovnika i imenovan zapovjednikom Varaždinsko-križevačke krajiške pješačke pukovnije.⁵² U Prvom koalicijskom ratu (1792.-1798.) tijekom 1795. i 1796. Knežević je u sklopu Rajnske armije zapovijedao kombiniranom Varaždinsko-banskom bojnom, sastavljenom od po dvije satnije iz Varaždinsko-križevačke i Varaždinsko-đurđevačke pukovnije, te od po jedne satnije iz Prve i Druge banske krajiške pješačke pukovnije. Godine 1795. istaknuo se predvođeci tri satnije kao prethodnicu druge napadne kolone u juriš na utvrđene neprijateljske položaje kod Hart-Berga ispred Mainza. Zauzećem položaja kod Heiligen Kreuza znatno je pridonio probou čitave neprijateljske linije. S čitavom pak bojnom istaknuo se pri zauzimanju Bretzenheima. U akciji kod Meisenheima 8. prosinca 1795., unatoč svom pravilnom držanju, nije stekao pohvalu.⁵³ Tijekom 1796. bojna je priključena korpusu podmaršala Wilhelma Ludwiga Gustava grofa Wartenslebena te sudjeluje u boju kod Limburga na Lahni. Prije raspuštanja 1797. godine bojna se borila u boju kod Neuwieda.⁵⁴

U Drugom koalicijskom ratu (1798.-1800.) pukovnik Petar Knežević 1799. zapovijedao je jednom bojnom Varaždinsko-križevačke krajiške pješačke pukovnije u Tirolu. S jednim odjelom hrabro je 17. ožujka odbio neprijateljski napad i obranio položaj kod Novella-Steigesa. No, tijekom noći s 25. na 26. ožujka zbog proboja Francuza kroz Finstermünz kod Martinsbrücka zarobljen je zajedno s dijelom svojih vojnika.⁵⁵ Na mjestu zapovjednika Varaždinsko-križevačke krajiške pješačke pu-

⁴⁸ A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, 5. Bände, Wien, 1898. – 1905., 270.

⁴⁹ Krstinja – bivša utvrda, sada selo na Kordunu uz gornji tok rijeke Gline.

⁵⁰ A. GRAFFER, *Geschichte der kaiser. königl. Regimenten, und andern Militär-Branchen*, I. Bn., 2. Abteil., Wien, 1801., 284.-285.

⁵¹ Alexander BUCZYNSKI, *Gradovi Vojne krajine*, I, Zagreb, 1997., 266.-267.

⁵² NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 18.

⁵³ A. GRAFFER, *Geschichte der kaiser. königl. Regimenten, und andern Militär-Branchen*, I. Bn., 2. Abteil., Wien, 1801., 293. i 302.

⁵⁴ A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, 5. Bände, Wien, 1898. – 1905., 314.

⁵⁵ A. GRAFFER, *Geschichte der kaiser. königl. Regimenten, und andern Militär-Branchen*, I. Bn., 2. Abteil., Wien, 1801., 293.

kovnije ostao je do 5. listopada 1799., kad je promaknut u čin general-bojnika⁵⁶ i postavljen za brigadira u Petrinji.⁵⁷ U bitci kod Marenga 14. lipnja 1800. Petar Knežević zapovijedao je brigadom sastavljenom od tri bojne 23. linijske pješačke pukovnije Velikog toskanskog vojvode u kojoj je prije služio njegov stariji brat Juraj Knežević. Ta je postrojba tijekom bitke bila u sklopu divizije podmaršala Konrada Valentina Kaima u središnjoj austrijskoj koloni.

U Petom koalicijskom ratu 1809. Petar Knežević preuzeo je od ranjenog general-bojnika Andrije Stojčevića zapovjedništvo nad Opservacijskim korpusom u Hrvatskoj. Ta postrojba, ustrojena početkom rata da bi spriječila povlačenje francuskoga korpusa generala Augustea Marmonta iz Dalmacije preko Senja i Ljubljane prema Beču, bila je gotovo prepolovljena u teškim borbama u Lici. Kneževiću je trebalo šest tjedana da postrojbu ponovno osposobi za borbu,⁵⁸ a postrojba je preimenovala u Dalmatinski korpus. Iako s brojčano još slabim korpusom, Knežević je vrlo oprezno 19. srpnja prodro u Dalmaciju, prešavši granicu na različitim mjestima u cijeloj njezinoj širini. Njegove su postrojbe brzo doprle do Knina i Ostrovice, ali nisu odmah zauzele kninsku tvrđavu. Dva dana kasnije, 21. srpnja, osvojen je Skradin i Šibenik i ondje su zarobljena skladišta i jedna lađa s deset topova. Knežević je dao utvrditi prolaz Sv. Nikole i opkolio potom Zadar.⁵⁹ Glavni cilj pohoda, zauzeće Zadra, unatoč uspješnim pripremama, nije ostvaren zbog vijesti o potpisanom primirju. Unatoč tome, iz Kraljevice su dopremljeni teški topovi, ali Dalmatinski se korpus nakon sklapanja mira u Schönbrunnu ipak morao povući.⁶⁰ Iduće 1810. godine, nakon gotovo 50 godina službe, Knežević je umirovljen. Dodijeljena mu je mirovina od 2000 guldena.⁶¹ Umro je 12. ili 14. svibnja 1814. u 66. godini u Štrigovi (*Stridau*), a pokopan je uz brata Ivana u kapeli Sv. Jeronima

Petar Knežević prvi se put oženio 17. kolovoza 1785. barunicom Ernestinom Hayden iz Linza.⁶² Po drugi put se oženio Viktorijom rođenom Bender, s kojom je imao dva sina: Maksimilijana Ivana, krštenog 12. travnja 1804. u Petrinji,⁶³ i Aleksandra Franju Kazimira, krštenog 4. ožujka 1809. u Varaždinu.⁶⁴ Kumovi na krštenju Maksimilijanu Ivanu bili su general-bojnik Maksimilijan Rakičević i Petrov brat, general-bojnik Ivan Knežević. Oba sina nastavila su vojničku službu, ali nisu se u njoj dugo

⁵⁶ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 18.

⁵⁷ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 23.

⁵⁸ O borbama u Dalmaciji 1809. vidi: Der Feldzug 1809 in Dalmazien, *Oestereichische militarishe Zeitschrift*, 3., Wien, 1837., 290.-324. – M. VOINOVICH, *Bojevi u Lici, u ostaloj Hrvatskoj i Dalmaciji godine 1809.*, Zagreb, 1907., 57.-62., 74.-75. – M. VRHOVAC, *Dnevnik*, Svezak 1. (1801.-1809.), Zagreb, 1987., 425., 447., 706. – D. ROKSANDIĆ, *Vojna Hrvatska*, I., Zagreb, 1988., 148.-150.

⁵⁹ M. VRHOVAC, *Dnevnik*, Svezak 1. (1801.-1809.), Zagreb, 1987., 447.

⁶⁰ D. ROKSANDIĆ, *Vojna Hrvatska*, I., Zagreb, 1988., 148.-150.

⁶¹ HPM, Ostavština obitelji Knežević, Kutija 7, 6547, Rješenje o mirovini, 28 .8. 1811.

⁶² HPM, Ostavština obitelji Knežević, Kutija R. Gunio, 27753, Ženidbeni ugovor P. Kneževića i E. Hayden, 17. 8. 1785. – V. DEŽELIĆ, *Memoiri baruna Vinka Kneževića, Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 53.

⁶³ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 33.

⁶⁴ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 32.

zadržali. Maksimilijan Ivan napustio je vojsku u činu potporučnika nakon više od šest godina službe u 2. dragunskoj pukovnici Ludwig von Bayern,⁶⁵ a Aleksandar je nakon školovanja u zagrebačkoj gimnaziji kratko služio također u 2. dragunskoj pukovnici.⁶⁶ Unuk generala Petra Kneževića, Viktor ostao je neoženjen i kao umirovljeni husarski satnik još je 1898. živio je u Štrigovi.⁶⁷

Prva Martinova kćer **Marijana (Maria-Anna) Knežević** školovana je kod Uršulinki u Grazu, a sa 16 godina udana je za 50-godišnjeg potpukovnika Otočke krajiške pješake pukovnije Zišku von Troznova.⁶⁸ Njezina sestra **Cecilija (Cecilia-Maria) Knežević** udana je istoga dana kao i njezina sestra, ne navršivši još 15 godina, za satnika Ličke krajiške pješake pukovnije Josepha baruna Portnera von Höflein. Tijekom braka rodila su im se tri sina i jedna kćer. Jedan od sinova, Eugen bio je pukovnik 44. linijske pješake pukovnije Bellegarde od 1813. do 1821., a njegov brat vojnik Leopold u istoj je postrojbiji zapovijedao grenadirskom bojnom. Leopold je zbog iskazane hrabrosti kod Eggmühla, Regensburga, Asperna, Wagrama i Znaima 1809. odlikovan Viteškim križem Reda Marije Terezije i unaprijeđen u čin potpukovnika.⁶⁹ Njihova sestra Ana Marija Portner von Höflein (Petrinja, 10. V 1775. – Zagreb, 28. XI 1837.) udala se 1798. za general-bojnika Franju Jelačića, koji je također za zasluge u bitci kod Feldkircha 1799. dobio Viteški križ Reda Marije Terezije.⁷⁰ Ona i Franjo također su imali tri sina i jednu kćer. Najstariji sin bio je slavni hrvatski ban Josip Jelačić, koji je poput oca također stekao najviše austrijsko vojno odlikovanje – križ Reda Marije Terezije.

Peti Martinov sin **Leopold Knežević od Svete Helene** školovao se u Rijeci i Grazu, a kupivši časnički čin već je s 19 godina postao satnik u Otočkoj krajiškoj pješackoj pukovnici. Kao zapovjednik oštrostrijelaca istaknuo se pod zapovjedništvom maršala Loudona u borbi protiv Prusa 1778. tijekom Rata za bavarsko naslijeđe (1778.-1779.). U Turskom ratu (1788.-1791.) istaknuo se tijekom zime 1788. u poduhvatu kod Izačića. Tek što se sretno vratio iz toga pohoda, nahladio se i umro od upale pluća u Gospiću.⁷¹

⁶⁵ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 34.

⁶⁶ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 35 i 36.

⁶⁷ I. TOMIČIĆ, Rod Kneževića. *Prosvjeta*, VI./1899., 15., 488. Nakon izumrća obitelji vrijedni portreti Martina i Uršule, te njihovih sinova Jurja, Ivana te Vinka sa suprugom Carolinom, kao i posljednjeg potomka obitelji Knežević Ive, oporučno su 1924. predani Hrvatskom povijesnom muzeju. Portreti nekih članova obitelji Knežević čuvaju se i u grafičkoj zbirci Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu (HR-HDA, Grafička zbirka: Ivan HR-HDA-G 396, Martin HR-HDA-G 397 i Vinko HR-HDA-G 399).

⁶⁸ V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb 1907., 53.

⁶⁹ A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, I., Wien, 1898., 432.

⁷⁰ V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 53.

⁷¹ V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 53.-54.

Posljednji, šesti Martinov sin **Vinko (Vicko ili Vincent) (Vinzenz-Fererijs) Knežević od Svete Helene**,⁷² barun, general konjaništva, tajni savjetnik i komornik te titularni vlasnik 3. dragunske pukovnije rođen je u Gračacu 30. studenog 1755. Školovao se u Rijeci i Gorici, a 1772. u 17. godini stupio je u Kraljevsku ugarsku plemićku tjelesnu gardu na bečkome dvoru.⁷³ Bilo je to iznimno priznanje obitelji Knežević jer je garda bila malobrojna,⁷⁴ a popunjavana je pripadnicima ugarskoga, hrvatskoga i sedmogradskoga, odnosno transilvanijskoga plemstva.⁷⁵ Iako je služba u gardi trajala šest godina, Vinko je odslužio pola roka. S činom potporučnika 1775. premješten je u 56. linijsku pješачku pukovniju. Tri godine kasnije, 1778. promaknut je u čin natporučnika i premješten kod pukovnije Wurmserovih husara, gdje je stekao čin satnika i zapovjednika eskadrona.

⁷² J. HIRTENFELD: *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder*. 1., Wien, 1857., 550.-551.; C. WURZBACH, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 12., Wien, 1864., 147.-148.; I. BOJNICIĆ, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899., 90.; I. TOMIČIĆ, *Rod Kneževića. Prosvjeta*, VI./1899., 15., 488.-490.; V. DEŽELIĆ, *Memoiri baruna Vinka Kneževića, Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907, 54.-73.; I. TOMIČIĆ, *Za Kralja i dom, Slike, životopisi i crtice 230 hrvatskih generala*, Bjelovar, 1908., 2.-3.; *Österreichisches biographisches lexicon 1815.-1950.*, III., Graz-Köln, 1965., 438.-439.; M. VRHOVAC, *Dnevnik, Svezak 1. (1801.-1809.)*, Zagreb, 1987., 706.; Josip NEUSTÄDTER, *Ban Jelačić i događaji u Hrvatskoj od godine 1848.*, 1., Zagreb, 1994., 252.-254., 461.

Vinka Kneževića u povijesnim djelima i leksikonima često greškom zamjenjuju s njegovim starijim bratom Petrom Kneževićem i to vjerojatno zbog Petrovoga krsnog imena Vinko (*Peter-Vinzenz*). Najčešće ističu ulogu Vinka Kneževića u oslobađanju Dalmacije od Francuza, iako je Dalmatinskim korpusom zapravo zapovjedao Petar Knežević. Vidi: J. HIRTENFELD: *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder*. 1. Wien, 1857., 550.-551.; C. WURZBACH, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 12., Wien, 1864., 147.-148.

⁷³ Kraljevsku ugarsku tjelesnu gardu (*Praetoriana Nobilium Turma Hungarica*) osnovala je 1759. kraljica Marija Terezija kao politički čin i znak zahvalnosti za pomoć koju joj je ugarsko plemstvo dalo prilikom teških trenutaka nakon njezina stupanja na prijestolje i napada pruskog kralja Friedricha II. Garda je ustrojena 1760., a 2. listopada uselila se u jednu od najljepših bečkih zgrada, palaču Trautson. Uz dulji prekid od dvadeset godina, ova konjanička garda postojala je stoljeće i pol.

⁷⁴ Brojnost gardista tijekom povijesti varirala je. U početku, 1760. prilikom utemeljenja garde određeno je da postrojba broji 120 gardista, ali već šest godina kasnije broj je reduciran na 90. Samo godinu dana kasnije broj je ponovno smanjen na 80, a 1768. na 60 gardista. Broj gardista i nadalje je opadao, posebice tijekom napoleonskih ratova kada je u jednom času 1809. na Dvoru bilo samo šest pripadnika Kraljevske ugarske tjelesne garde. Prema reorganizaciji iz 1810. garda je trebala imati 183 pripadnika. Ipak, nakon napoleonskih ratova broj se ustalio na 40 pripadnika garde.

⁷⁵ Prema uredbi i razrezu u srpnju 1760. upućeno je u Kraljevsku ugarsku tjelesnu gardu u Beč 96 ugarskih, 4 hrvatska i 20 transilvanijskih mladih plemića. U početku je jedna trećina gardista unovačena od nižih časnika iz vojske, a dvije trećine bili su civili koje su slale skupštine pojedinih ugarskih zemalja. Uz nekoliko iznimaka u gardu su bili upućivani uglavnom najbolji pripadnici lokalnog plemstva s obzirom na bogatstvo i utjecaj, te intelektualne sposobnosti. Osim vojnih i ceremonijalnih dužnosti Kraljevska garda imala je svojevrstnu obrazovnu ulogu. Za potrebe službe na Dvoru gardisti su morali govoriti njemački i francuski, a kasnije i talijanski jezik. Također su morali naučiti dvorsku etiketu, u što je pripadao i ples, pa su, ako je trebalo primali plesne poduke. Gardisti su morali također poznavati vojne vještine, a budući da su u gardu dolazili i civili, za sve je bila obvezatna poduka u vojnim vještinama, jahanju i mačevanju. Također su dobivali poduku iz matematike, te državnih i kameralističkih, odnosno ekonomskih znanosti. Gardisti su uživali visoki društveni položaj na Dvoru, mnogo veći nego što bi ga imali kao obični niži časnici. Svaki od njih bio je osobno predstavljen vladaru i drugim dvorskim velikodostojnicima.

U Turskom ratu (1788.-1791.) Knežević se s činom bojnika borio u Vukasovićevu dobrovoljačkom korpusu, s kojim se 1789. istaknuo pri opsadi Cetingrada. Nakon raspuštanja korpusa 6. siječnja 1790. preuzeo je zapovjedništvo nad husarima korpusa koji su se od tada nazvali Kneževićevi husari (*Frei-corps Knesevich*) ili Hrvatski husari (*Kroatische Frei-Husaren*).⁷⁶ Kneževićevi husari brojali su 200 konjanika raspoređenih u jedan eksadron i bili su dio Gyulayeva korpusa (*Gyulay Frei-Corps*). Istaknuli su se prilikom zaštite postrojbi koje su se povlačile nakon opsade Cetina. Nakon svršetka rata Kneževićev je korpus u prosincu 1790. raspušten,⁷⁷ a on je premješten prvo Wurmserovim husarima i potom husarskoj pukovniji S. Vécseya. U Prvom koalicijskom ratu (1792.-1798.) predvodio je divizijun husara u zapadnoj Galiciji.

Godine 1793. Knežević se u šleskom gradu Troppau (danas Opava) oženio barunicom Carolinom Hogger von Bernlach und Weisenburg. S njom je imao dva sina: Aleksandra, rođenog 1810. u Varaždinu,⁷⁸ koji je 1831. bio kadet Kraljevske Bad Bayern dragunske pukovnije u Kaniži⁷⁹ i Konstantina, rođenog 1811., koji je služio kao kadet u 2. dragunskoj pukovniji.⁸⁰

U Vécseyevoj husarskoj pukovniji Vinko Knežević postao je 1796. potpukovnik, a samo godinu dana kasnije, 15. travnja 1797. po izričitoj zapovijedi cara Franje II. promaknut je u čin pukovnika i postavljen za zapovjednika 2. husarske pukovnije nadvojvode Josipa.⁸¹ Pod njegovim zapovjedništvom postala je to jedna od najboljih konjaničkih pukovinja u austrijskoj vojsci, a prvi se put istaknula tijekom Drugog koalicijskog rata (1798.-1800.) na ratištu u sjevernoj Italiji. U bitci kod Cassana na rijeci Addi 27. travnja 1799. pukovnija je hrabro izvela odlučujuće napade pod zapovjedništvom potpukovnika Gábora Hertelendya i bojnika Dobaya. U boju kod Vapria husari nadvojvode Josipa spasili su austrijsko desno krilo, razbivši neprijateljsku bojnu, koja ga je zaobišla, a 28. travnja uspješno su utrli put predaji francuske divizije Serrurier kod Verderia, koja se trebala spojiti s armijom generala Moreaua. To je pukovniku Kneževiću donijelo opće divljenje glavnog ruskog zapovjednika maršala Aleksandra Suvorova i izvanrednu dodjelu Viteškog križa Reda Marije Terezije još na bojnome polju. Kasnije mu je orden i službeno potvrđen na 57. promociji 15. svibnja 1799.⁸²

S ništa manjom hrabrošću borio se Vinko Knežević sa svojom pukovnijom 17., 18. i 19. lipnja 1799. U boju kod San Giovannia, kojega je 17. lipnja podmaršal Karl Peter

⁷⁶ A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, II, Wien, 1898., 495.

⁷⁷ A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, III, Wien, 1898., 918.

⁷⁸ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, II., 35., Testimonum scholasticum..

⁷⁹ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, II., Pismo Konstantina Kneževića bratu Aleksandru 11. X. 1831.

⁸⁰ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, II., Pismo Caroline Knežević sinu Konstantinu 20. II. 1835. i II., 31. Potvrda o službi kadeta Aleksandra Kneževića.

⁸¹ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 17.

⁸² J. HIRTENFELD, *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder*, 1., Wien, 1857., 550.-551; A. WREDE, *Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, I., Wien, 1898., 238.-239.

Ott von Bátorkéz sam sa svojom divizijom morao prihvatiti, u pomoć mu je morao priskočiti Suvorov. Ott je napredovao glavnom cestom. Pješaštvo je prešlo sve prepreke i s nataknutim bajunetama potisnulo neprijatelja. Knežević i njegovi husari uhvatili su pak svaku priliku da bi potpomogli ovaj napad i ometali Francuze u njihovu povlačenju prema Tidoneu. Sudjelovao je Knežević i 18., a i 19. lipnja u odbijanju pokušaja francuskoga generala Jacquesa Macdonaldsa da na nekoliko mjesta prijeđe rijeku Trebbiu. Jedna neprijateljska kolona od 5 bojni i 600 konjanika provalila je međutim na ušće Trebbie kod La Pernice i tako zaprijetila austrijskom lijevom krilu. Knežević je brzo napao tu kolonu, sasjekao mnogo neprijateljskih vojnika, zarobio 300 Francuza i natjerao ostale u bijeg, čime je završila ova krvava trodnevna bitka. Jednako se ističući borio se Knežević kod Novoga, a potom je bio s pukovnijom kod opsade Conia, gdje se također svakom prilikom istaknuo.

Dana 31. listopada 1800. Vinko Knežević promaknut je u čin general-bojnika,⁸³ a nakon svršetka rata postavljen je za brigadira u Radgoni (*Radkersburgu*) u Štajerskoj. Upravo je na Vinkovu osobnu molbu car Franjo II. dodijelio 1802. njemu i obitelji Knežević nekadašnji pavlinski posjed Sveta Helena u Međimurju u tadašnjoj Zaladskoj županiji kao zamjenu za posjede u Gračacu i Lici, koje im je vojni erar oduzeo.⁸⁴ Vinko Knežević zajedno s bratom Ivanom ušao je u posjed, otkupivši od druge dvojice braće, Jurja i Petra, njihove dijelove, a s bratom Antonom parničio se do njegove smrti 1809. godine.⁸⁵ Vladar Franjo II. svoju je odluku potvrdio još jednom 21. travnja 1805. posebnim dokumentom.⁸⁶

Tijekom Trećega koalicijskog rata 1805. bio je dodijeljen vojsci nadvojvode Karla u Italiji. Iako je Karlo odnio pobjedu kod Coldiersa zbog poraza u Njemačkoj u bitci kod Ulma sve austrijske postrojbe morale su se povući. Knežević je sa svojom nekadašnjom husarskom pukovnijom i krajišnicima ostao u pozadini oko Ljubljane, presijecajući neprijateljske komunikacije i izvodeći manje prepade. Za zasluge u ovom ratu Vinko Knežević kasnije je počašćen titulom dvorskoga tajnoga savjetnika.

Uoči novog rata s Napoleonovom Francuskom promaknut je 15. kolovoza 1808. u čin podmaršala⁸⁷ i izabran za potkapetana Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.⁸⁸ Prilikom imenovanja 19. siječnja 1809. zahvalio se kratkim govorom na hrvatskom jeziku, što je bila prva službena upotreba hrvatskoga u Saboru.⁸⁹ U Petom koalicijskom ratu 1809. Knežević oko Zagreba okuplja vojsku i hrvatsko-slavonske insurekcijske čete kojima osobno zapovijeda jer je ban Ignjat Gyulay bio kod vojske

⁸³ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 20.

⁸⁴ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, III., 1.

⁸⁵ V. DEŽELIĆ, Memoiri baruna Vinka Kneževića, *Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva*, IX., Zagreb, 1907., 51.

⁸⁶ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, IV., 2.

⁸⁷ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 26.

⁸⁸ Potkapetan Kraljevine bio je zamjenik bana, a brinuo se prvenstveno za vojne poslove i obranu.

⁸⁹ M. VRHOVAC, *Dnevnik*, Svezak 1. (1801.-1809.), Zagreb, 1987., 383. Do danas je u našoj povijesnoj literaturi bilo uvriježeno da se kao prva upotreba hrvatskog jezika u Saboru, prije znamenitog govora Ivana Kukuljevića Sakcinskog, navodi govor podmaršala Jurja Rukavine koji se 1832. hrvatskim jezikom zahvalio Saboru također za imenovanje na mjesto potkapetana Trojedne Kraljevine.

u Italiji. Zbog nadležnosti nad insurekcijskom vojskom došao je u sukob s banskim namjesnikom, zagrebačkim biskupom Maksimilijanom Vrhovcem. Vinko Knežević nije želio priznati ovisnost ni o kome, osim o banu i Dvorskom ratnom vijeću, a smatrao je da je biskup Vrhovac kao banski namjesnik nadležan samo za građanska, ali ne i za vojna pitanja.⁹⁰ S insurekcijskom vojskom ratovao je u Sloveniji, gdje je 21. lipnja između Slovenskih Konjica (*Gonowitza*) u Štajerskoj i Bistrice potukao i raspršio zalaznicu korpusa maršala Augustea Marmonta.⁹¹ Nakon sklapanja mira u Schönbrunn 14. listopada 1809. zajedno s Josipom Klobušičkim imenovan je za povjerenika za predaju hrvatskih krajeva južno od rijeke Save Francuzima. Potom je postavljen za zapovjednika Varaždinskoga generalata, a još 15. travnja 1809. imenovan je titularnim pukovnikom-vlasnikom 3. dragunske pukovnije.⁹²

Knežević je zbog zdravstvenih problema – bolnih hemoroida, od kojih su patili gotovo svi konjanici, 1. svibnja 1812. otišao u mirovinu, ali iduće je godine ponovno izabran za potkapetana Kraljevstva, što je potvrdio i kralj pa je reaktiviran u rujnu 1813. Ponovno je organizirao insurekciju za Šesti koalicijski rat (1813.-1814.), a s vojskom je napredovao preko Rijeke i Trsta u Italiju. Zbog bolesti generala topništva kneza Heinricha XV. Reuss-Plauena 1815. preuzeo je zapovjedništvo Venecije te poduzeo pripreme protiv napredovanja napuljskoga kralja i bivšeg Napoleonovog maršala Joachima Murata, za što mu je maršal knez Karl Schwarzenberg odao priznanje. Nedugo nakon toga vratio se Knežević ponovno i konačno u mirovinu, nakon 44 godine vojne službe. Prije umirovljenja promaknut je 10. studenog 1815. u počasni čin generala konjaništva, a dodijeljena mu je mirovina od 3000 guldena.⁹³ Ostatak života proveo je na svom imanju Sveta Helena u Zaladskoj županiji, gdje je i umro 11. ožujka 1832. u 77. godini.

Zaključak

Na primjeru obitelji Knežević može se zorno vidjeti kolike je razmjere imala militarizacija Vojne krajine, gdje su sve obitelji bile na razne načine vezane uz vojnički poziv. Kneževići su se kao i niz drugih obitelji, pred Osmanlijama povukli iz Bosne ostavši bez imanja. Činjenica da su se naselili na granična područja ondašnje Hrvatske prema Otomanskom carstvu, kasnijem području Vojne krajine, uvjetovalo je to

⁹⁰ M. VRHOVAC, *Dnevnik*, Svezak 1. (1801.-1809.), Zagreb, 1987., 405.; V. DEŽELIĆ, *Maksimilijan Vrhovac*, Zagreb, 1904., 146., 158., 165.-171.

⁹¹ M. VRHOVAC, *Dnevnik*, Svezak 1 (1801.-1809.), Zagreb, 1987., 555.

⁹² NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 27. U 3. dragunskoj pukovniji Vinka Kneževića svoje prvo vojničko namještenje s činom poručnika dobio je 1819. godine budući ban Josip Jelačić jer je Knežević bio ujak njegove majke Ane Jelačić rođ. Portner. No, kada se Jelačić zbog bolesti iz pukovnije vraćao u Hrvatsku na kućnu njegu prolazeći kroz Međimurje i pokraj Sv. Helene, gdje je stari general živio, nije navratio da mu se javi. Knežević je bio obaviješten o njegovoj bolesti i računao je da će ga posjetiti jer je Jelačić trebao njegovo dopuštenje da napusti pukovniju. No, budući da se Jelačić nije pojavio, Vinko Knežević jako se naljutio na svoga nećaka i skoro ga izbacio iz vojske. Mladog je Jelačića spasila samo požrtvovonost i sloga njegovih kolega časnika. (J. NEUSTÄDTER, *Ban Jelačić i događaji u Hrvatskoj od godine 1848.*, 1., Zagreb, 1994., 252.-254.).

⁹³ NSK, Rijetkosti, R 4693, Ostavština obitelji Knežević, I., 31.

da je njihovo osnovno zanimanje postalo vojništvo. Tada i na tom prostoru to je bio gotovo jedini način, prvo preživljavanja, a potom i društvenog napretka. Druga polovina 18. stoljeća bila je sretna za obitelj Knežević, čiji su članovi svojim sposobnostima, hrabrošću i ambicijom uspjeli postići zavidne vojničke karijere. Na ruku im je išao vojnički sustav Vojne krajine koji je takve pojedince i kvalitete prepoznao i omogućavao im napredak. Uz to, tu su bili i brojni ratovi Habsburgovaca u kojima su oni mogli iskazati svoje sposobnosti: od Austrijsko-turskog rata (1737.-1739.), Rata za austrijsko nasljeđe (1740.-1748.), Sedmogodišnjeg rata (1756.-1763.), Rata za bavarsko nasljeđe (1778.-1779.), Austrijsko-turskog rata (1788.-1791.), do Koalicijskih ratova protiv Francuske i Napoleona; Prvog (1792.-1798.), Drugog (1798.-1800.), Trećeg (1805.), Petog (1809.) i Šestog (1812.-1814.). Zahvaljujući svemu navedenom obitelj si je kroz dva naraštaja priskrbila pristojnu egzistenciju i društveni položaj.

U ta dva naraštaja svi muški članovi obitelji opredijelili su se za časničko zvanje, a i sve su se kćeri također udale za časnike. Gotovo svi časnici dostigli su visoke vojne činove te stekli najviša vojna odlikovanja. Uz oca Martina, još su četiri sina postali generali, a drugu su dvojicu u toj mogućnosti spriječili naprasita narav i rana smrt. U 19. stoljeću vojnički uzlet obitelji Knežević je zaustavljen. Razlog tomu je smanjen broj muških članova obitelji, kao i manji broj ratova – nakon Napoleonskih ratova Habsburška je monarhija pola stoljeća provela u miru. Stoga je opalo i zanimanje za vojničke karijere iako se i u drugoj polovini 19. stoljeća pojedini Kneževići nalaze na popisu časnika, ali s nižim činovima.

Unatoč poduzetim istraživanjima, mnogi podaci vezani uz vojničku obitelj Knežević još uvijek nisu poznati. Njih bi još svakako trebalo istražiti jer samo činjenica da je jedna obitelj toliko posvećena vojnom pozivu i da je u samo dva naraštaja dala toliko najviših časnika upućuje na njezinu važnost koju u historiografiji nije dobila.

Nažalost, moderna hrvatska historiografija gotovo se uopće ne bavi biografijama hrvatskih časnika i vojskovođa i “vojničkih” obitelji, iako među njima ima brojnih važnih osoba, a i vrlo zanimljivih sudbina.⁹⁴ Taj nedostatak donekle pokriva Hrvatski biografski leksikon, ali zbog forme članaka podaci u njima često su šturi. Osim

⁹⁴ Iznimka su monografije o banu Josipu Jelačiću – Anđelko MIJATOVIĆ, *Ban Jelačić*, Zagreb, 1990.; i generalu Nikoli Maštroviću – Tihomil MAŠTROVIĆ, *Zaboravljeni hrvatski general Nikola Maštrović, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 37., 1995., 685.-716. i T. MAŠTROVIĆ, *General Nikola Maštrović: život i djelo jednog hrvatskog časnika*, Zagreb, 1996. Vrijedan pažnje opis je sudbine generala Luja Matutinovića, časnika u mletačkoj, austrijskoj i francuskoj vojsci – Drago ROKSANDIĆ, *Lujo Matutinović (1765.-1844.): istraživački izazovi životopisa jednog nepoznatog maršala, Gordogan*, 16., Zagreb, 1995., 16.-42.; Ivona SAVIĆ, *Lujo Matutinović i njegovo vrijeme kronološke korespondencije, Gordogan*, 16., Zagreb, 1995., 43.-86. i D. ROKSANDIĆ, *Lujo Matutinović (1765.-1844.): istraživački izazovi životopisa jednoga nepoznatog maršala, Narodna umjetnost*, 33/2, Zagreb, 1996., 211.-238. Svakako treba istaknuti i rad o iznimno zanimljivoj sudbini krajiškoga časnika, bojnika Pavla Vakanovića, koji je služio u vojskama austrijskoga i francuskoga cara – A. BUCZYNSKI, *Obaveze i povlastice krajiških časnika, Povijesni prilozi*, 11., Zagreb, 1992.; A. BUCZYNSKI, *Gradovi vojne krajine*, 1., Zagreb, 1997., 315.-327. i A. BUCZYNSKI, *Bojnik Vakanović u vrijeme koalicijskih ratova protiv Francuza, Petrinjski zbornik*, 4., Petrinja, 2001.

toga mnoge ličnosti niti ne uspiju ući u njegova izdanja.⁹⁵ To je velika šteta jer mnoge sudbine tako ostaju zaboravljene, a zanimljivih životnih priča vrlo je mnogo.

Gotovo petsto generala i admiralara carsko-kraljevske vojske iz razdoblja od 16. stoljeća do 1918. godine bilo je hrvatskoga podrijetla.⁹⁶ Među nositeljima tada najvišeg vojnog odličja za hrabrost – ordena Reda Marije Terezije – bilo je oko sedamdeset časnika hrvatskoga podrijetla. Ako k tomu još pribrojimo tridesetak stranih časnika koji su ovaj orden stekli zapovijedajući hrvatskim postrojbama, već imamo oko stotinu uistinu zanimljivih i uzbudljivih životnih priča.⁹⁷ Samo ovi primjeri pokazuju da postoje još gotovo neiscrpne mogućnosti za istraživanja i pisanje brojnih biografija te da mnogo toga još treba istražiti i objaviti.

Martin Knežević

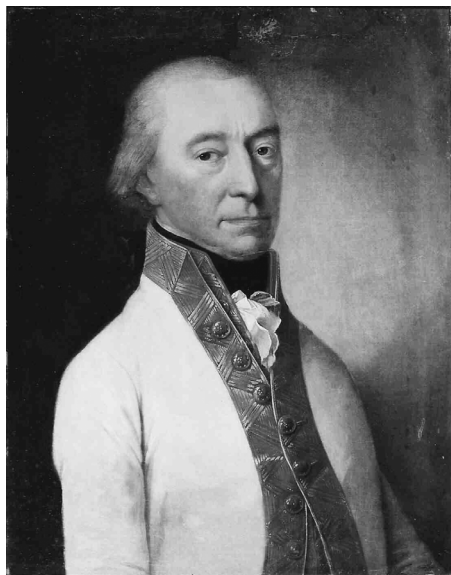

Uršula Knežević

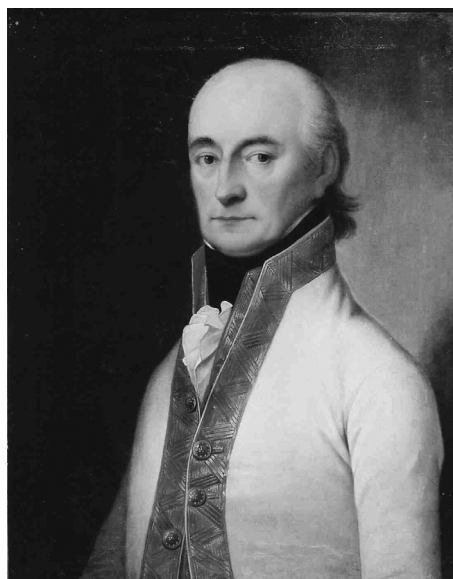
⁹⁵ *Hrvatski biografski leksikon*, 1.-6., Zagreb, 1983.-2005.

⁹⁶ Ovaj popis nastao je tijekom nekoliko godina kada sam u više navrata radio u Ratnom arhivu u Beču. Najvažniji izvor za izradu ovog popisa bio je spisak carskih i kraljevskih generala skupljenih u pet svezaka rukopisa pod nazivom, *Verzeichnis der Generale ...*, KA Zl. 1713/1951.

⁹⁷ J. HIRTENFELD, *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder*, 1.-3., Wien, 1857.-1903.

Juraj Antun Knežević

Karlo Ivan Knežević

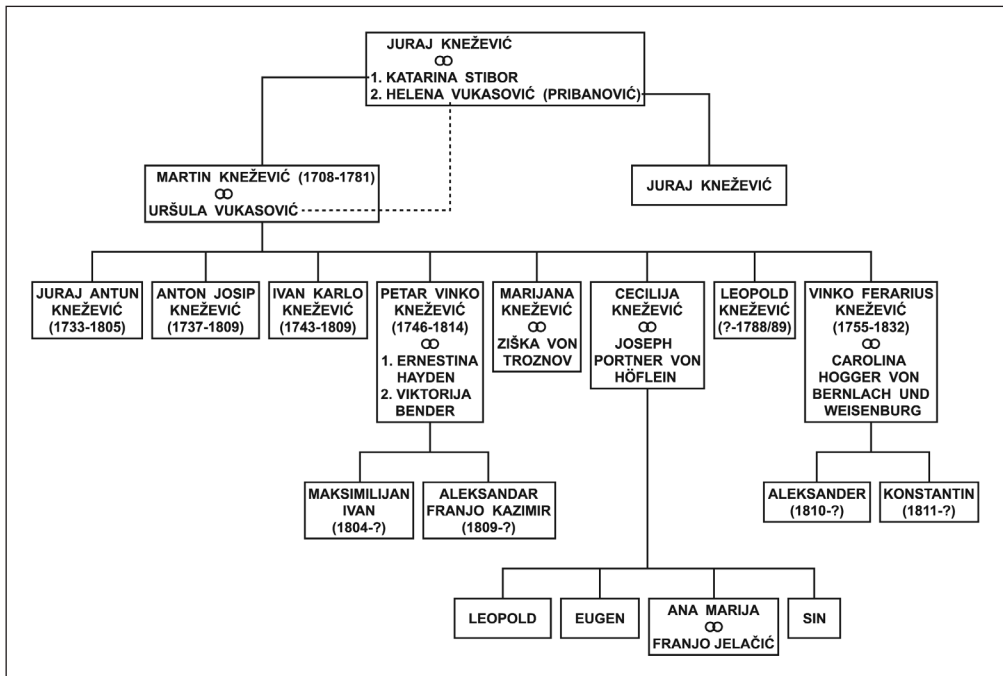
Vinko Knežević

Karolina Knežević

Ivo Knežević

Genealogija obitelji Knežević

Croatian military dynasty: the family Knežević of Saint Helena

Vladimir Brnardić

Croatian Radio-Television (HRT)

Prisavlje 3

10000 Zagreb

Republic of Croatia

The nearly constant wars against the Turks resulted in a pervasive militarization of the Croatian population. An example of this process is offered by the history of the hitherto little known family: Knežević of Saint Helena. In just two generations around the turn of the nineteenth century, this family produced eight officers of the imperial army, five of whom rose to high-ranking generals. Two of them, Martin Knežević and his son Vinko, were invested with the highest Austrian military decoration, Military Order of Maria Theresa.

Martin Knežević (1708–1781) distinguished himself as a cavalry officer in Carlstadt Hussar Regiment during wars against the Ottomans, in the War of Austrian Succession and in the Seven Years War. He earned the Knight Cross of Maria Theresa in the action by Landshut in June 1761. Just eight of his 15 children with Helena Vukasovich survived into adulthood. The six sons and two daughters included: Juraj (1733–1805), Anton (1737–1809), Petar (1746–1814), Marijana, Cecilija, Leopold (?–1788/89) and Vinko (1755–1832). Juraj, Ivan, Petar and Vinko became generals and the youngest, Vincent, earned a Knight Cross of Maria Theresa in the 1799 battle of Cassano. The daughters married military officers. One of them, Cecilija, became a grandmother of the famous Croatian *Banus* Josip Jelačić.

Keywords: military history; Croatia, eighteenth and nineteenth centuries, military families, Knežević of Saint Helena, generals, Military Order of Maria Theresa, Military Border